

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

19 ΙΟΥΝΙΟΥ 2017

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

Να δώσετε το περιεχόμενο των παρακάτω όρων:

- α) Ελληνοσερβική Συμμαχία
- β) Συμφωνία της Καζέρτας
- γ) Συμβούλιο της Ευρώπης

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας τη λέξη **Σωστό** ή **Λάθος** δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση:

- α) Τα φιλελεύθερα κινήματα προωθούσαν συνταγματικούς θεσμούς.
- β) Το 1832 το ελληνικό κράτος περιλάμβανε τη Στερεά Ελλάδα, την Πελοπόννησο και τα Επτάνησα.
- γ) Η Βιομηχανική Επανάσταση στην Αγγλία συντελέστηκε πρώτα στον τομέα της κλωστο-ϋφαντουργίας.
- δ) Η Τρίτη Διεθνής ή Κομμουνιστική Διεθνής ιδρύθηκε τον Μάρτιο του 1919 με στόχο την προαγωγή της διεθνούς επανάστασης εναντίον του καπιταλισμού.
- ε) Οι Γερμανοί εξαπέλυσαν την «εαρινή» επίθεση εναντίον της Ελλάδας τον Μάρτιο του 1941.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ Β1

Ποιοι παράγοντες επιβράδυναν τον εκσυγχρονισμό των θεσμών στην Ελλάδα του 19ου αιώνα (μονάδες 8) και τι σήμαινε «εκσυγχρονισμός» την ίδια περίοδο; (μονάδες 4)

Μονάδες 12

ΘΕΜΑ Β2

Να αναφερθείτε:

- α) στα δεδομένα που οδήγησαν στην ανάπτυξη του αναθεωρητισμού μετά το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου (μονάδες 8) και
- β) στην αναθεωρητική κίνηση που εκδηλώθηκε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία κατά την ίδια περίοδο. (μονάδες 5)

Μονάδες 13

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

Αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται και με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις, να αναφερθείτε:

- α) στις ιδεολογικές αρχές του φασισμού και τις μεθόδους επιβολής του (μονάδες 20)
- β) στους λόγους επικράτησής του στην Ιταλία του Μεσοπολέμου. (μονάδες 5)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Ανεβασμένοι επάνω σε οχήματα... οι «μελανοχίτωνες»* κατευθύνονται προς το μέρος όπου βρίσκεται ο στόχος της επιχείρησής τους. Μόλις φτάσουν, αρχίζουν να χτυπούν με τους υποκόπανους κάθε διαβάτη που συναντούσαν στο δρόμο και που δεν έσπευδε να χαιρετίσει τα φασιστικά σύμβολα ή του τύχαινε να φορά ένα πουκάμισο, ένα μαντήλι και μια γραβάτα κόκκινη. Αν κανείς αντιδρούσε, αν έκανε κάποια χειρονομία για να υπερασπιστεί τον εαυτό του, αν ένας φασίστας τραυματιζόταν ή απλά στραπατσариζόταν, τότε η «τιμωρία» έπαιρνε μεγαλύτερες διαστάσεις. Οι φασίστες κατευθύνονταν προς την έδρα του ταμείου εργασίας**, του συνδικάτου, του σπιτιού του λαού** έσπαγαν τις πόρτες, έβγαζαν στο δρόμο τα έπιπλα, τα βιβλία και τα εμπορεύματα και μετά έχυναν δοχεία βενζίνης: μετά από λίγα λεπτά όλα καίγονταν. Αυτοί που βρίσκονταν τυχαία στα κτίρια δέρνονταν αλύπητα ή δολοφονούνταν...

*Μέλη του ιταλικού φασιστικού κόμματος με μαύρη στολή

**Στην προφασιστική Ιταλία τα εργατικά συνδικάτα ίδρυσαν ταμεία εργασίας για ενίσχυση των εργατικών οικογενειών και πολιτιστικές λέσχες (σπίτια του λαού) για τη μόρφωσή τους.

Α. Ρόσι, *Η γέννηση του φασισμού* (1938), στο Β. Σκουλάτος – Ν. Δημακόπουλος – Σ. Κόνδης, *Ιστορία νεότερη και σύγχρονη*, τεύχ. Γ, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2000, σ. 175.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Ο προσηλυτισμός των Ιταλών [στη φασιστική ιδεολογία] διενεργείται σε δύο επίπεδα. Πρώτα πρώτα στην εκπαίδευση, που αποβλέπει λιγότερο στη διαμόρφωση καλλιεργημένων αντιλήψεων και υπεύθυνων πολιτών και περισσότερο σε μια φυλή ανθρώπων εύρωστη, θαρραλέα, πειθαρχημένη, ανθεκτική και αφοσιωμένη με φανατισμό στο καθεστώς. Πέρα από το σχολείο, που χαρακτηρίζεται από έντονη φασιστικοποίηση (οι εκπαιδευτικοί διδάσκουν με μαύρα πουκάμισα), και το πανεπιστήμιο (όπου οι καθηγητές, οι περισσότεροι μεγαλοαστικής καταγωγής, υποστηρίζουν τον φασισμό), οι νέοι και των δύο φύλων στρατολογούνται από τα οχτώ τους χρόνια [...]. Εφοδιάζονται με στολές και με ψεύτικα όπλα και συμμετέχουν σε επιδείξεις και παρελάσεις. Στα αγόρια καλλιεργείται η αγάπη για την ομαδική ζωή και τη στρατιωτική δράση. Τα κορίτσια υφίστανται κι αυτά σωματική και κοινωνική διαπαιδαγώγηση με στόχο να γίνουν «ψυχωμένες μητέρες», έτοιμες να θυσιάσουν τα παιδιά τους για χάρη του έθνους και του Ντούτσε*.

*Τίτλος του Μουσολίνι

Serge Berstein – Pierre Milza, *Ιστορία της Ευρώπης*, τόμ. 3, μτφρ. Μ. Κοκολάκης, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1997, σ. 85.

ΘΕΜΑ Δ1

Αξιοποιώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται και με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις, να αναφερθείτε:

- α) στη δικτατορία των συνταγματαρχών και, συγκεκριμένα, στην ηγεσία της, τους τρόπους άσκησης της εξουσίας και τις συνέπειες για τη διεθνή θέση της Ελλάδας (μονάδες 14)
- β) στην αντίσταση των φοιτητών εναντίον του καθεστώτος. (μονάδες 11)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Μια από τις πρώτες «πολιτιστικές» κινήσεις μετά την επιβολή της Δικτατορίας ήταν η απαγόρευση κυκλοφορίας και η κατάσχεση ενός μεγάλου αριθμού βιβλίων. Ο Μιχάλης Μερακλής σημειώνει στο ημερολόγιό του στις 3 Ιουνίου 1967: «Στα βιβλιοπωλεία έδωσαν μακροσκελή (και ασυνάρτητο) κατάλογο από απαγορευμένα βιβλία (ως και μια μέθοδος της ρωσικής και ένα ελληνοβουλγαρικό λεξικό υπάρχουν). Ο πιο μαύρος μεσαιώνας. Η μισή βιβλιοθήκη μου έγινε παράνομη...». Το Index* των απαγορευμένων βιβλίων περιελάμβανε, πάντως, και όλα τα βιβλία γνωστών αριστερών συγγραφέων (Ρίτσος, Βάρναλης) ή κοινωνιολογικές μελέτες, αλλά και μεταφράσεις αρχαίων κλασικών από χαρακτηρισμένους αριστερούς.

*Κατάλογος

Δ. Παπανικολάου, «"Κάνοντας κάτι παράδοξες κινήσεις": Ο πολιτισμός στα χρόνια της δικτατορίας», στο Β. Καραμανωλάκης (επιμ.), *Η στρατιωτική δικτατορία 1967-1974*, Τα Νέα, Αθήνα 2010, σ. 176.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Εκτός από τις εκτοπίσεις χιλιάδων πολιτών [...] υπήρχαν και χιλιάδες πολιτικοί κρατούμενοι στις φυλακές, που είχαν καταδικαστεί για αντιστασιακές ενέργειες.

Μία από τις πρώτες ενέργειες της δικτατορίας για τη συγκρότηση του κατασταλτικού μηχανισμού ήταν και η ενεργοποίηση του θεσμού των εκτάκτων στρατοδικείων. Έτσι, στις 25/4/1967 συστήθηκαν δέκα έκτακτα στρατοδικεία στις πόλεις: Αθήνα, Τρίπολη, Λαμία, Λάρισα, Ιωάννινα, Θεσσαλονίκη, Κοζάνη, Αλεξανδρούπολη, Χανιά και Δράμα.

Κατά τη διάρκεια της περιόδου 1967-1974 τα έκτακτα στρατοδικεία και τα εφετεία (που επίσης άρχισαν από τον Απρίλιο 1971 να εκδικάζουν υποθέσεις αντιστασιακών ενεργειών) εξέδωσαν συνολικά 4.493 καταδίκες, που αφορούσαν πράξεις κατά του δικτατορικού καθεστώτος.

Γ. Μητροφάνης, «Πολιτικοί κρατούμενοι. Μετεμφυλιακό κράτος, δικτατορία», στο Β. Παναγιωτοπούλου (επιμ.), *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000*, τόμ. 9, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2003, σ. 130-131.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Οι φοιτητές εμφανίστηκαν στην ταράτσα του κτιρίου [της Νομικής Σχολής Αθήνας], όπου τραγούδησαν το κλασικό ριζίτικο τραγούδι «Ξαστεριά» [...]. Για πρώτη φορά τα συνθήματα «Κάτω η Χούντα» και «Δημοκρατία» προφέρθηκαν δημοσίως, απευθυνόμενα σε πολλαπλούς αποδέκτες, όπως η αστυνομία, αλλά και όλους όσοι βρίσκονταν στο κέντρο της Αθήνας. [...] Κάποια στιγμή σήκωσαν στην ταράτσα μεγάλα χαρτόνια με τα γράμματα «Ε-Λ-Ε-Υ-Θ-Ε-Ρ-Ι-Α». Εκείνη ακριβώς τη στιγμή οι φοιτητές έσπασαν τα δεσμά του φόβου. [...] Σύντομα οι περαστικοί άρχισαν να σταματούν στο δρόμο για να κοιτάξουν το σπάνιο και απρόσμενο θέαμα. Πολλοί σταματούσαν από περιέργεια, άλλοι δείχνοντας την αλληλεγγύη τους. Δεν βιάζονταν να επιστρέψουν στο σπίτι τους, αλλά στέκονταν να δούνε τι γίνεται. Όταν οι φοιτητές ζήτησαν συμπαραράσταση, μερικοί τόλμησαν να φωνάξουν: «Είμαστε μαζί σας!».

Κ. Κορνέτης, *Τα παιδιά της Δικτατορίας. Φοιτητική αντίσταση, πολιτισμικές πολιτικές και η μακρά δεκαετία του εξήντα στην Ελλάδα*, μτφρ. Πελαγία Μαρκέτου, Πόλις, Αθήνα 2015, σ. 463-464.

ΚΕΙΜΕΝΟ Δ

[Εκκλήση του Ραδιοφωνικού σταθμού του Πολυτεχνείου Θεσσαλονίκης
στις 17 Νοεμβρίου 1973]

Σας μιλάμε από το ραδιοφωνικό σταθμό του Ελεύθερου Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης. Αν ο στρατός μάς χτυπήσει, αν πέσει έστω και ένας πυροβολισμός, κανείς δεν μπορεί να είναι ανεύθυνος γι' αυτό. [...] Είμαστε κυκλωμένοι από το στρατό. Αυτή τη στιγμή βρισκόμαστε σε διαπραγματεύσεις. Απευθύνουμε στον ελληνικό λαό και σε ολόκληρο τον ελεύθερο κόσμο έκκληση να πάρει θέση.

Ζητάμε από τους στρατιώτες να καταλάβουν ότι είμαστε αδέρφια, ότι ο εχθρός μας είναι ένας και ότι είναι κοινός. Δεν θέλουμε να βγούμε πριν ξημερώσει. Δεν θέλουμε να βγούμε όσο είναι σκοτάδι. Κάνουμε έκκληση στον ελεύθερο κόσμο. Ζητάμε να πάρετε θέση! Ζητάμε να πάρετε θέση!

Ζητάμε από τους στρατιώτες να μην υπακούσουν σε καμιά διαταγή για πυροβολισμό!

Ζητάμε από τους γονιούς μας, τους καθηγητές μας, απ' όλους τους πολίτες να πάρουν θέση!

Χ. Ζαφείρης, *Η μνήμη της πόλης: Κείμενα και σπάνιες φωτογραφίες για τη Θεσσαλονίκη*, Θεσσαλονίκη 2004. Παρατίθεται στο Κ. Κορνέτης, *ό.π.*, σ. 561.

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

19 ΙΟΥΝΙΟΥ 2017

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Αξιολόγηση Θεμάτων: Τα θέματα είναι σαφώς διατυπωμένα και καλύπτοντας μεγάλο εύρος μιας ούτως ή άλλως ιδιαίτερα εκτεταμένης ύλης απευθύνονται σε πολύ καλά προετοιμασμένους υποψηφίους. Παρατηρείται ένα σχετικό πρόβλημα με τη μοριοδότηση τόσο στο θέμα Β1 όσο και στο θέμα Γ1.

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

α. Ελληνοσερβική Συμμαχία: σελ. 70-73: Οι κυβερνήσεις της Ελλάδας και της Σερβίας πραγματοποίησαν για τον λόγο αυτόν ανεπίσημες επαφές, οι οποίες κατέληξαν την 18η Μαΐου/1η Ιουνίου στην Ελληνοσερβική Συμμαχία, συνθήκη φιλίας και αμυντικής συμμαχίας, που έκρινε εν τέλει την έκβαση των διαφορών μεταξύ των συμμάχων του πολέμου κατά της Τουρκίας. Με τη συνθήκη αυτή οι δύο χώρες προσέφεραν την αμοιβαία εγγύηση ότι θα κρατήσουν οριστικά τις εδαφικές τους κτήσεις και ανέλαβαν την υποχρέωση, σε περίπτωση που ένα από τα δύο συμβαλλόμενα μέρη δεχόταν επίθεση από τρίτη χώρα, να παράσχουν τη βοήθειά τους αμοιβαίως και να μη συνάψουν χωριστή ειρήνη με την επιτιθέμενη χώρα παρά μόνον από κοινού. Η ελληνοσερβική συνθήκη ήταν δεκαετούς ισχύος και μυστική.

Προαιρετική αναφορά: Η Βουλγαρία ωστόσο αρνιόταν κάθε συζήτηση για μείωση της έκτασης των εδαφών που έκρινε πως της ανήκαν, σύμφωνα με τη συνθήκη της 28ης Φεβρουαρίου/13ης Μαρτίου 1912 που είχε υπογράψει με τη Σερβία, και προέβαινε σε προκλήσεις σε βάρος των Ελλήνων και των Σέρβων.

β. Συμφωνία της Καζέρτας: σελ. 135-136: Κατά το Σύμφωνο εξάλλου που συνομολογήθηκε στην Καζέρτα της Ιταλίας, στις 26 Σεπτεμβρίου 1944, μεταξύ των συμμαχικών και των ελληνικών πολιτικών και στρατιωτικών αρχών -με τη συμμετοχή εκπροσώπων του ΕΛΑΣ και του ΕΔΕΣ ανατέθηκε η διοίκηση των στρατιωτικών δυνάμεων στην Ελλάδα στον Βρετανό στρατηγό Σκόμπυ.

Προαιρετική αναφορά: Προκειμένου να κατευνάσει τις αντιθέσεις, ο Γεώργιος Παπανδρέου περιέλαβε στην εξόριστη ελληνική κυβέρνηση εκπροσώπους όλων των αντιμαχόμενων μερίδων.

γ. Συμβούλιο της Ευρώπης: σελ. 154: Τον Μάιο του 1949 ιδρύθηκε το Συμβούλιο της Ευρώπης, διεθνής οργανισμός που αποσκοπεί στην ανάδειξη της κοινής ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς και στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Προαιρετική αναφορά: Μετά το 1945 η Ευρώπη, διαιρεμένη και κυριαρχούμενη από τις δύο υπερδυνάμεις, καλούταν να αναζητήσει μια νέα θέση στον κόσμο. Ήδη από τα χρόνια του πολέμου υψώνονταν φωνές που ζητούσαν μια νέα δημοκρατική ευρωπαϊκή συνεργασία μετά την ήττα του φασισμού. Την επαύριο του πολέμου οι δυτικοευρωπαϊκές χώρες συνειδητοποιούσαν πλέον την ανάγκη να ξεπεράσουν τους εθνικιστικούς ανταγωνισμούς του παρελθόντος, που τόση καταστροφή είχαν φέρει σε ολόκληρη την ήπειρο κατά τη διάρκεια των δύο παγκόσμιων πολέμων. Τα γιγάντια προβλήματα της ανασυγκρότησης και της ανοικοδόμησης, καθώς και η ανάγκη για εδραίωση της δημοκρατίας απαιτούσαν μια συνεργασία που θα υπερέβαινε τα στενά εθνικά σύνορα. Εξάλλου, η επιτυχία του Σχεδίου Μάρσαλ κατέδειξε τα οφέλη της κοινής προσπάθειας.

ΘΕΜΑ Α2

α. Σ

β. Λ

γ. Σ

δ. Σ

ε. Λ

ΘΕΜΑ Β1

Σελ. 60: Τέσσερις ήταν κατά κύριο λόγο οι παράγοντες που επιβράδυναν ή και απέτρεπαν τον εκσυγχρονισμό των θεσμών και την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας: α) οι τεταμένες σχέσεις της αφενός με τις μεγάλες

δυνάμεις της Ευρώπης και αφετέρου με τις γειτονικές χώρες, β) η πολιτική αστάθεια, γ) η ανασφάλεια στην ύπαιθρο και δ) η χαμηλή πίστη της χώρας διεθνώς.

Εκσυγχρονισμός αυτή την εποχή σήμαινε κυρίως δημιουργία ισχυρού τακτικού στρατού και πολεμικού ναυτικού, ανάπτυξη οδικού και σιδηροδρομικού δικτύου, καθώς και ταχυδρομικού και τηλεγραφικού δικτύου, εισαγωγή νέων καλλιεργητικών μεθόδων στη γεωργία, επιμέριση της τάξης και της ασφάλειας στις μετακινήσεις και στις μεταφορές και ανάπτυξη του πιστωτικού συστήματος και της διεθνούς πίστης της χώρας.

ΘΕΜΑ Β2

α) σελ. 86: Οι συνέπειες των συνθηκών ειρήνης του Α' Παγκόσμιου Πολέμου. Ο εθνικισμός και οι αρπακτικές διαθέσεις των νικητών και των νεόκοπων χωρών είχαν και τούτη τη συνέπεια, που αποδείχτηκε μοιραία για την ειρήνη: δημιούργησαν πληθώρα μειονοτήτων σε πολλές χώρες. Μετά το 1919 πάνω από 25 εκατομμύρια κάτοικοι της Ευρώπης συνιστούσαν τις διάφορες μειονότητες της ηπείρου. Στις συνθήκες ειρήνης, καθώς και στον καταστατικό χάρτη της Κοινωνίας των Εθνών (ΚΤΕ), προβλέφθηκαν εγγυήσεις για τις μειονότητες, αντίθετες ωστόσο προς την αρχή της εθνικής ανεξαρτησίας και κυριαρχίας. Η κατάσταση αυτή οδήγησε σύντομα σε προστριβές και συγκρούσεις, ιδιαίτερα από τη στιγμή που οι ηττημένες δυνάμεις άρχισαν να συνέρχονται από τον πόλεμο και να ξεφεύγουν από τον έλεγχο της Γαλλίας και της Βρετανίας. Δημιουργήθηκαν έτσι οι προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του αναθεωρητισμού, της μεταπολεμικής δηλαδή πολιτικής των δυσαρεστημένων χωρών, της Γερμανίας, της Ιταλίας, της Ουγγαρίας και της Βουλγαρίας, οι οποίες προσπαθούσαν να αναθεωρήσουν το εδαφικό καθεστώς που είχε προέλθει από τις συνθήκες ειρήνης του Μεγάλου Πολέμου.

β) σελ. 87-88: Διαφορετικά προβλήματα προκάλεσε η συνθήκη ειρήνης των νικητών με την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Η απώλεια εδαφών, που προσαρτήθηκαν σε άλλες χώρες ή αποτέλεσαν ανεξάρτητα κράτη, σε συνδυασμό με την ταπεινωτική μεταχείριση από τους από τους Συμμάχους, ευνόησε την ανάπτυξη ενός εθνικιστικού κινήματος με επικεφαλής τον Μουσταφά Κεμάλ (τον γνωστό ως Ατατούρκ), το οποίο μεταμόρφωσε την

Τουρκία σε εθνικό κράτος. Το κεμαλικό εθνικιστικό καθεστώς προώθησε την οργάνωση ισχυρού στρατού, ο οποίος αμφισβήτησε δυναμικά την ελληνική στρατιωτική παρουσία στη Μικρά Ασία, που είχε δημιουργηθεί με εντολή των Συμμάχων από την άνοιξη του 1919 και για τα επόμενα τρία χρόνια.

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

α. Από το σχολικό βιβλίο σελ. 100 «Η άλλη πρόταση ... του σοσιαλιστικού δόγματος»

Από το κείμενο Α οι ιδεολογικές αρχές και οι μέθοδοι επιβολής του φασισμού γίνονται φανερές:

- από την άσκηση βίας των μελανοχιτώνων σε βάρος πολιτών που δεν ασπάζονταν τη φασιστική ιδεολογία
- από τις καταστροφές που προξενούσαν σε χώρους των εργατικών συνδικάτων και από τους ανελέητους ξυλοδαρμούς και τις δολοφονίες μελών τους

Από το κείμενο Β οι αρχές και οι μέθοδοι επιβολής του φασισμού αναδεικνύονται:

- από τον προσηλυτισμό των νέων μέσω της εκπαίδευσης με έμφαση στην πειθαρχία, τη σωματική δύναμη και τον τυφλό φανατισμό
- από το ρόλο των εκπαιδευτικών που προωθούν μέσω της διδασκαλίας (ακόμη και μέσω της αμφιέσής τους) τη φασιστική ιδεολογία
- από τη στρατολόγηση των αγοριών, η οποία στόχο έχει την αφοσίωσή τους στη στρατιωτική ζωή, και των κοριτσιών, η οποία αποσκοπεί στην εμφύσηση της ιδέας της θυσίας για χάρη της πατρίδας

β) Από το σχολικό βιβλίο σελ. 100 «Η άνοδος των φασιστών ... οπαδούς του αυταρχισμού».

ΘΕΜΑ Δ1

α. Από το σχολικό βιβλίο: σελ. 158- 159:

Όσον αφορά την ηγεσία της: Η δικτατορία βρισκόταν υπό την ηγεσία των συνταγματαρχών Γεωργίου Παπαδόπουλου και Νικολάου Μακαρέζου και του ταξίαρχου Στυλιανού Παττακού.

Στις 25 Νοεμβρίου 1973 ο ταξίαρχος Δημήτριος Ιωαννίδης, με νέο πραξικόπημα, εγκαθίδρυσε το δικό του, ακόμη σκληρότερο, δικτατορικό καθεστώς.

Προαιρετική αναφορά: Τον Ιούλιο του 1974 ο Ιωαννίδης προσπάθησε να ανατρέψει τον πρόεδρο Μακάριο στην Κύπρο. Ακολούθησε η τουρκική εισβολή στη Μεγαλόνησο, ύστερα από την οποία η δικτατορία κατέρρευσε και οι αρχηγοί των ενόπλων δυνάμεων κάλεσαν τον Κων. Καραμανλή να αναλάβει την εξουσία.

Όσον αφορά τους τρόπους άσκησης της εξουσίας: Σε σύντομο χρονικό διάστημα οι δικτάτορες απέκτησαν τον έλεγχο του κρατικού μηχανισμού και του στρατού. Καταπατώντας τα δημοκρατικά δικαιώματα των πολιτών, η δικτατορία αποτέλεσε μια οδυνηρή περίοδο της ελληνικής ιστορίας.

Προαιρετική αναφορά: Από τις πράξεις αντίστασης στο εσωτερικό ξεχωρίζει η απόπειρα του Αλέκου Παναγούλη να σκοτώσει τον δικτάτορα Γεώργιο Παπαδόπουλο- ο Παναγούλης συνελήφθη και βασανίστηκε άγρια. Τον Μάιο του 1973 απέτυχε προσπάθεια του Πολεμικού Ναυτικού να ανατρέψει τους δικτάτορες.

Όσον αφορά τη διεθνή θέση της Ελλάδας: Επίσης, η χώρα απομονώθηκε διεθνώς, ιδίως στην Ευρώπη: η σύνδεση με την ΕΟΚ «πάγωσε» και η Ελλάδα εκδιώχτηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης. Μόνον οι ΗΠΑ εξακολουθούσαν να τηρούν μια στάση ανοχής προς τους δικτάτορες. Αυτό προκάλεσε την αντίδραση του ελληνικού λαού, που απέδωσε στις ΗΠΑ την επιβολή και την επιβίωση του τυραννικού καθεστώτος.

Από τα παραθέματα: Πληροφορίες για τους τρόπους άσκησης της εξουσίας

Κείμενο Α΄

- επιβολή εντονότατης λογοκρισίας
- δημιουργία λίστας (« index») απαγορευμένων βιβλίων
- προσπάθεια απαγόρευσης όλων των βιβλίων αριστερής ιδεολογίας

Κείμενο Β΄

- εκτοπίσεις και φυλακίσεις χιλιάδων αντιστασιακών
- δημιουργία κατασταλτικού μηχανισμού: ενεργοποίηση θεσμού έκτακτων στρατοδικείων σε δέκα πόλεις
- λειτουργία και εφετείων από το 1971: έκδοση ως το 1974 4.493 πράξεων καταδίκης αντιστασιακών κατά του δικτατορικού καθεστώτος ενεργειών

β. Από το σχολικό βιβλίο: Κορύφωση του αντιστασιακού ρεύματος αποτέλεσαν οι φοιτητικές εξεγέρσεις της Νομικής Σχολής στην Αθήνα, τον Φεβρουάριο του 1973, και του Πολυτεχνείου, τον Νοέμβριο του ίδιου έτους. Η εξέγερση του Πολυτεχνείου κατεστάλη από στρατιωτικές δυνάμεις τη νύχτα της 17ης Νοεμβρίου 1973: πολλοί πολίτες βρήκαν τον θάνατο, ενώ άλλοι συνελήφθησαν και υπέστησαν βασανισμούς.

Προαιρετική αναφορά και στις υπόλοιπες εκδηλώσεις αντίστασης κατά της δικτατορίας: Ο ελληνικός πολιτικός κόσμος αντιτάχθηκε έντονα και αντιστάθηκε στη δικτατορία, με πρωτοστάτες τον Γεώργιο Παπανδρέου (η κηδεία του, το 1968, μετατράπηκε σε συλλαλητήριο κατά του καθεστώτος), τον Παναγιώτη Κανελλόπουλο, τον Γεώργιο Μαύρο, τον Γεώργιο Ράλλη. Ο Καραμανλής, αυτοεξόριστος στο Παρίσι, κατήγγειλε τη δικτατορία. Στο εξωτερικό, επίσης, ανέπτυξαν αντιστασιακή δράση ο Ανδρέας Παπανδρέου (αρχηγός του ΠΑΚ), ο συνθέτης Μίκης Θεοδωράκης, η Μελίνα Μερκούρη. Από τις πράξεις αντίστασης στο εσωτερικό ξεχωρίζει η απόπειρα του Αλέκου Παναγούλη να σκοτώσει τον δικτάτορα Γεώργιο Παπαδόπουλο- ο Παναγούλης συνελήφθη και βασανίστηκε άγρια. Τον Μάιο του 1973 απέτυχε προσπάθεια του Πολεμικού Ναυτικού να ανατρέψει τους δικτάτορες.

Από τα παραθέματα:

Κείμενο Γ΄

- περιγραφή της κατάληψης της Νομικής σχολής της Αθήνας από τους φοιτητές
- επίδραση της κίνησης των φοιτητών στον αθηναϊκό λαό και εκδηλώσεις συμπαράστασης

Κείμενο Δ΄

- οι απόψεις των φοιτητών που κατέλαβαν την πολυτεχνική σχολή της Θεσσαλονίκης
- οι εκκλήσεις τους για συμπαράσταση τόσο από τον λαό όσο και από τους ίδιους τους στρατιώτες που είχαν περικυκλώσει το πανεπιστήμιο: κάλεσμα προς τους στρατιώτες να μην υπακούσουν στις διαταγές των ανωτέρων τους